

*Dan SALAGA**

ASCENSIUNEA POLITICĂ ȘI ORGANIZAREA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA PÂNĂ LA PRELUAREA GUVERNĂRII (6 MARTIE 1945)

THE POLITICAL EMERGENCE AND ORGANIZATION OF THE
COMMUNIST PARTY IN ROMANIA UNTIL ITS TAKE OVER OF
GOVERNMENT (6 MARCH 1945)

Abstract: The author aims to reconstruct the way in which the Communist Party of Romania prepared to take over the government on 6 March 1945. He highlights strategies for attracting new members, creating support organisations, infiltrating trade union, forcefully seizing power at the local level. The author discusses a series of archival documents that supplement the information on the number of members and the organization of the Communist Party in the first months after the events of August 1944.

Keywords: Communist Party, National Democratic Bloc, Ana Pauker, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Sovietization, 6 March 1945

*

Participarea PCdR la alianța Blocului Național Democrat și semnarea de către Lucrețiu Pătrășcanu, Petre Constantinescu Iași și Vasile Bâgu a protocolului BND, la 20 iunie 1944, ca și exponenți ai partidului comunist va impune, implicit, recunoașterea acestuia ca un partener politic.¹ Cu toate acestea, chiar Lucrețiu Pătrășcanu recunoștea, într-o ședință a BND din 27 iunie 1944, faptul că PCdR „neavând o existență legală de atâția ani, și cu o buna parte a cadrelor sale în închisori sau lagăre-nu dispune încă de o organizare serioasă și că abia acum își va putea-o face”.²

* Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, București; dansalaga@yahoo.com.

¹ Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, Fundația Academia Civică, 1996, p.115.

² Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 1 ianuarie-24 august 1944*, Ed. Roza Vânturilor, București, 1997, p 233.

Chiar dacă nu se va schimba prea mult situația și, cel puțin prin numărul de membri, partidul comunist continua să fie o grupare minoră, el se va afirma destul de agresiv pe eșichierul politic românesc. Pe 30 august 1944 are loc intrarea oficială în București a Armatei Sovietice, iar comuniștii, împreună cu reprezentanții PSD, vor organiza un miting în Piața Universității.³

Pentru a simula oarecum o organizare în masă și a se erija în reprezentantul unei cât mai largi păături sociale, Partidul Comunist din România va dispune de aportul unor formațiuni politice cum ar fi Uniunea Patrioților (Uniunea Patriotică), Frontul Plugarilor sau Partidul Socialist-Țărănesc.

Astfel, la 2 septembrie 1944, Partidul Socialist Țărănesc, condus de Mihail Ralea publica în presa comunistă manifestul „Chemare către țară”, în care se afirma, printre altele: „strânși uniți în mănunchiul promițător, de generoase nădejdi, al Grupului Patriotic Antihitlerist, împreună cu Partidul Comunist, cu Uniunea Patriotică, cu Frontul Plugarilor și Partidul Social Democrat, vom lupta până la izbânda finală”.⁴

La 6 septembrie 1944 se va constitui Grupul Patriotic Antihitlerist, compus din PCdR, PSD, Uniunea Patrioților, Partidul Socialist Țărănesc și Frontul Plugarilor. Astfel, comuniștii puteau să declare că funcționarea Blocului Național Democrat nu mai părea de actualitate, fiind necesar un „Front Național Unic”, care să mai cuprindă și alte formațiuni politice, aliniat PCdR-ului și care să susțină politica acestuia.⁵

La 18 septembrie, o altă „formațiune politică democratică”, respectiv Uniunea Patrioților, a lansat o „Chemare către întreaga țară”, în care, printre altele, se definește ca fiind: „o organizație de luptă a maselor populare, deschisă tuturor categoriilor sociale și tuturor celor care vor să contribuie la eliberarea completă a țării de rămășițele hitleriste și la instaurarea drepturilor cetățenești. Ea nu este un partid politic, ci o mișcare largă de concentrare a tuturor forțelor active antihitleriste și de creare a unui front patriotic național”.⁶

Trebuie să menționăm că o grupare politică agresivă, ce țintea preluarea puterii politice sau în limbajul politic actual „ajungerea la guvernare”, avea nevoie și de o presă pe măsură. La 24 august 1944, apare deja primul număr în legalitate al

³ Stelian Neagoe, *Istoria politică a României 1944-1947*, Ed. Noua Alternativă, București, 1996, p.47.

⁴ *România Liberă*, nr.17 din 2 septembrie 1944, în Stelian Neagoe, *op.cit.*, p.52.

⁵ *România Liberă*, nr. 23 din 6 septembrie 1944, în Stelian Neagoe, *op.cit.*, p.53.

⁶ Stelian Neagoe, *op.cit.*, p. 78.

ziarului *România Liberă*,⁷ iar la 21 septembrie, același an primul număr al ziarului *Scânteia*.⁸

Un moment important pentru comuniști îl va reprezenta semnarea, la 12 septembrie 1944, a Convenției de Armistițiu cu Națiunile Unite la Moscova. De acum încolo, cel mai mare militant pentru aplicarea prevederilor convenției va fi PCdR împreună cu celelalte „organizații politice democratice”.⁹ Ana Pauker, liderul comunist venit împreună cu tancurile sovietice remarca „atitudinea extrem de generoasă a Uniunii Sovietice față de România”.¹⁰

Prima ședință organizată de către conducerea PCdR în legalitate va fi ședința activului central din zilele 23-24 septembrie 1944 ce avea pe ordinea de zi discutarea „Proiectului de Platformă pentru constituirea Frontului Național Democrat”.¹¹ În prim plan apar liderii de facto ai partidului, anume Ana Pauker și Gheorghe Gheorghiu Dej.

Conform celor discutate în cadrul ședinței, s-a acreditat ideea că Blocul Național Democrat nu mai este o formulă viabilă, la guvernare trebuind să participe și formațiunile satelit ale comuniștilor, asta însemnând o mai mare reprezentabilitate în guvern, Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal nemaifiind parteneri de dialog viabili, având în componența lor elemente fasciste ce trebuiau epurate, sau promovând asemenea elemente. Alexandru Drăghici, prezent și el la discuții, concluziona că: „se impune schimbarea întregului aparat de Stat și al Guvernului”.¹² Gheorghe Maurer solicita ca Platforma Program a FND să cuprindă „curățirea” Baroului, Corpului inginerilor, a medicilor de elemente fasciste.¹³

Esența problemei o exemplifică Gheorghe Gheorghiu Dej, care afirmă că e un moment important pentru partid, care poate deveni „forța principală politică în

⁷ *Ibidem*, p. 35.

⁸ *Ibidem*, p. 80.

⁹ Un apel plin de atașament adresa populației conducerea PCdR, ca urmare a semnării Convenției de Armistițiu: „Împlinirea riguroasă a condițiilor de armistițiu este piatra hotărâtă de despărțire între vechea politică antinațională, politică de vrășmășie împotriva Uniunii Sovietice și noua politică de prietenie cu Uniunea Sovietică. Pentru binele patriei și al națiunii, datoria fiecărui patriot român este să ducă lupta necruțătoare contra oricui s-ar opune în calea împlinirii conștiințioase a stipulațiilor prevăzute de acordul de armistițiu.” (Marin Radu Mocanu, coordonator, *România și Armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*, vol.II, Arhivele Statului din România, București, 1995, p.59).

¹⁰ *Scânteia*, nr. 59, din 18 noiembrie 1944, în Victor Frunză, *Istoria Stalinismului în România*, Ed. Humanitas, București, 1990, p.164.

¹¹ Coord. Radu Ciuceanu, Corneliu Mihai Lungu, responsabil de volum Florin Constantiniu, *Stenogramele Ședințelor Conducerii P.C.R.. 23 septembrie-26 martie 1945*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, Arhivele Naționale ale României (vezi și Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Fond CC al PCR, Cancelarie, Dosar 10/1944).

¹² *Ibidem*, p. 21.

¹³ *Ibidem*, p. 23.

țara românească”¹⁴ Liderul comunist ataca vehement partidele istorice care se făceau vinovate de înlăturarea lui Carol al II-lea și instituirea regimului antonescian¹⁵

Ținând cont de toate acestea, la o lună de la intrarea în legalitate, Gheorghiu Dej se lăuda că, deja „există un proces puternic de deplasare spre stânga” , partidul fiind „asaltat de numeroși solicitanți”. Dar, trebuia sa existe o selecție a membrilor, pentru a nu permite „elementelor mici burgheze” să fie în număr prea mare. Baza numerică a Partidului Comunist din România trebuia să o reprezinte clasa muncitoare organizată în sindicate puternice, controlate bineînțeles de către partid.¹⁶ Lupta politică, „revoluționară”, trebuia să fie susținută în stradă cu mitinguri și demonstrații. În consecință, la 24 septembrie 1944, are loc, pe stadionul A.N.E.F. din București, primul mare miting al sindicatelor controlate de comuniști, în care, Gheorghiu Dej, în cuvântarea sa, cere demisia guvernului Sănătescu și formarea unui guvern în care să intre partidele din Blocul Național Democrat, dar și alte formațiuni politice aflate sub influența partidului comunist: Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor și Partidul Socialist Țărănesc, afirmând că: „legionarii și elementele reacționare antonesciene sunt principalul pericol intern (...) Atâta vreme cât aparatul de stat, instituțiile publice și întreprinderile industriale n-au fost curățate de acești dușmani, suntem obligați să nu încetăm o clipă lupta începută.(...) Această acțiune de curățire nu poate fi făcută de către acest guvern (...) Numai un guvern care să reprezinte cele mai largi păături muncitoare de la orașe și sate, toate forțele democratice ale țării, poate rezolva sarcinile actuale de interes vital pentru poporul

¹⁴ „Partidul stă în fața unei cotituri politice de mare importanță pentru viitorul clasei muncitoare, pentru viitorul poporului român, importantă în primul rând pentru viitorul cauzei politice Partidului nostru, dacă această cotitură va fi însușită de noi și aplicată just în practică, ea poate intradevăr să facă Partidul nostru să devină ceea ce cu toții dorim, factorul politic, forța principală politică în țara românească” (*Ibidem*, p. 64).

¹⁵ „Ei bine, toți, alungarea lui Carol din țară și aducerea regimului lui Antonescu a fost hotărâtă împreună cu Maniu, cu Brătianu, cu responsabilii clasei dominante. Pentru că, oricâte divergențe ar exista în sânul cercurilor burgheze, totuși, pentru anumite lucruri, ei fac front comun, atunci când interesele lor de clasă sunt amenințate, ei se sprijină reciproc. Cum ne-am putea explica altfel că conducătorii partidelor Național Țărănesc și Național Liberal au dezarmat așa ușor, că s-au plecat în fața lui Antonescu ca niște mieluși și l-au lăsat pe Antonescu să decapiteze și restul de libertăți democratice care rămăsese poporului român și clasei muncitoare” (*Ibidem*, p.66).

¹⁶ „Dacă este să întărim Partidul nostru, apoi în primul rând să ne orientăm spre fabrici, spre sindicate, acolo găsim acel rezervor uriaș, de unde Partidul nostru poate trage forțe noi, pentru a-și întări poziția sa” (*Ibidem*, p.71).

român.”¹⁷ Așadar, Gheorghiu Dej susține, conform principiului marxism leninismului, că „muncitorimea din sindicate are dreptul și trebuie să facă politică.”¹⁸

La 12 octombrie 1944 se constituie Consiliul FND, care avea în componență, între alții pe Lucrețiu Pătrășcanu și Gheorghiu Dej de la comuniști, Constantin Titel Petrescu și Lothar Rădăceanu de la Partidul Social Democrat. Iuliu Maniu și Constantin Brătianu, liderii Partidului Național Țărănesc și Partidului Național Liberal, erau și ei invitați să facă parte din FND, dar cei doi s-au declarat împotriva intrării în guvern a sateliților PCdR. Prin urmare, în cadrul ședinței conducerii Blocului Național Democrat, Lucrețiu Pătrășcanu și Constantin Titel Petrescu au anunțat demisia din BND.¹⁹

Astfel, prin influența pe care o avea asupra celorlalte organizații și beneficiind de sprijinul nemijlocit al Moscovei, PSD fiind singurul partid în adevăratul sens al cuvântului, PCdR va fi, de facto, liderul FND, prin care trebuia atins obiectivul imediat, și anume participarea la guvernare. Iar, într-o primă fază, FND, care se prezenta ca „o coaliție de partide și organizații” trebuia să obțină un număr important de miniștri în viitorul guvern iar mai apoi preia guvernarea fără reprezentanți ai PNL sau PNT.²⁰

La 30 noiembrie 1944, Partidul Socialist Țărănesc, condus de Mihail Ralea, va fi integrat Frontului Plugarilor.

Dacă autoritatea centrală trebuia schimbată de către rege, în teritoriu lucrurile au stat cu totul diferit. Astfel, reprezentanții FND din teritoriu încep să se manifeste independent de soluțiile legale și încep să înlocuiască prefectii de județe, sau primarii din orașele mari și nu numai. O astfel de inițiativă va fi luată la Galați, la 28 octombrie 1944, unde demonstranții care participau la o manifestație girată de FND fiind „cetățeni ai orașului Galați, reprezentând toate categoriile sociale, în frunte cu miile de muncitori” vor încheia două procese verbale, prin care erau înlocuiți primarul Galațiului, respectiv prefectul județului Covurlui cu reprezentanți ai FND.²¹

¹⁷ Coordonatori Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat, *23 August 1944. Documente. 1944-1945*, vol.III, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp.99-103. Vezi și Șerban Rădulescu-Zoner, Daniela Bușe, Beatrice Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, Ed. Cavallioti, București, 1995, p.19.

¹⁸ Stelian Neagoe, *op. cit.*, p.81.

¹⁹ Stelian Neagoe, *op.cit.*, p. 93.

²⁰ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Ed. All, București,1996, p. 35.

²¹ Articol din *Tribuna Poporului* : „ Eri, cu tot timpul nefavorabil, mii de cetățeni din Galați au demonstrat în mod spontan în fața Primăriei și Prefecturii, cerând demiterea vechiului primar și a vechiului prefect. S-a votat în unanimitate următoarea moțiune: «Noi, cetățenii orașului Galați, reprezentând toate categoriile sociale, în frunte cu miile de muncitori de la toate întreprinderile din localitate și anume: Atelierele CFR, Uzinele Titan, șantierul Navale

La 4 noiembrie, la Constanța, comuniștii, împreună cu gărzile patriotice înarmate și muncitorii din port, au schimbat prefectul, impunând pe acest post, pe unul din liderii partidului, regionalei Dobrogea, Victor Dușa.²²

Pe 15 noiembrie va fi înlocuit și prefectul de Brăila, iar în zilele următoare vor fi schimbați prefectii la Brașov, Pitești, Târgoviște, Arad și Timișoara.²³

O atenție deosebită a grupării comuniste fost dată mișcării sindicale. Controlul organizațiilor sindicale constituia atât pe plan ideologic cât și politic un aspect extrem de important. Astfel muncitorii din Ploiești, organizați în Sindicatul Unite, organizează o adunare în data de 23 octombrie 1944. Aici, luând cuvântul, muncitorul Vânătoru dezlănțuie un atac verbal virulent la adresa guvernului și în special a „hitleristului Aldea, călăul poporului român”. Participanții la adunare se transformă în demonstrați pornind încolonați pe străzile Ploieștiului cu strigăte împotriva guvernului și lozinci în favoarea liderilor din FND și, după ce se reculeg la mormântul eroului sovietic, căpitanul Karpov, din piața I. Gh. Duca, se vor deplasa la prefectura județului, unde cer înlăturarea prefectului și a primarului. Aici va ține un discurs și Gh. Radnev, liderul regionalei de partid a comuniștilor. Sindicatul Unite vor adopta și o moțiune împotriva guvernului.²⁴

Galați, Arsenalul Maritim, muncitorii din Port, Docuri, Bazinul Nou, Uzinele Ciclop, cartierul Neptun, Fabrica Atlantic, Filatura și Țesătoria Jean Marcu, Fusul, Clearing, Brateș, Druga și celelalte întreprinderi industriale și comerciale, împreună cu populația cartierelor orașului nostru, constatând că până azi, timp de două luni de zile, primarul Ulea, pus de guvernul demisionat, fost inspector de siguranță, nu a făcut nimic pentru combaterea speculei, pentru aprovizionarea populației nevoiașe, dovedindu-se incapabil și rău intenționat, îl considerăm demis din funcția de primar al orașului. Ca primar al orașului, noi, locuitorii din Galați alegem pe Ilie Gheorghiu, din partea Frontului Național Democratic.[...] În același mod s-a întocmit un proces verbal la Prefectura județului Covurlui în Galați, prin care populația Galaților consideră demis pe fostul prefect, Gică Simionescu, numind prefect pe dr. Ursu, din partea Frontului Național Democratic, iar ca subprefect pe Maftei Nicolae din partea Frontului Plugarilor» [Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Documentar, dosar nr. 20468, f. 59].

²² Stelian Neagoe, *op. cit.*, p.105.

²³ *Ibidem*, p.123.

²⁴ Redăm aici o parte din conținutul acestei moțiuni: „Muncitorimea din Ploiești, întrunită azi 23 Octombrie, 1944 în sala Comisiei Sindicatelor Unite, a hotărât să pornească lupta pentru răsturnarea actualului guvern, care se menține la putere în contra voinței democratice și populare. Acest guvern servește prin atitudinea lui interesele dușmanilor țării, sabotează îndeplinirea conștiințioasă a generosului armistițiu acordat poporului român de marea putere prietenă, Uniunea Sovietică și aliații ei, și ducerea războiului pentru eliberarea Ardealului, în colaborare cu glorioasa Armată Roșie Eliberatoare. Acest guvern nu arestează pe criminalii de războiu, pe toți conducătorii hitleriști și agenții Gestapoului, ci din contra, îi ajută să dispară.[...] Toate acestea sunt datorită faptului că aparatul de Stat, toate instituțiile publice și particulare sunt pline de saboteuri, legionari și elemente reacționare.[...] Muncitorimea ploieșteană își ia angajamentul solemn să-și mobilizeze toate forțele și să nu dezarmeze.

Pe lângă sindicatele muncitorești, avem de-a face și cu sindicalizarea altor categorii socio-profesionale. Astfel, în 2 decembrie 1944, are loc o adunare a funcționarilor de la *Astra Română*, în care se arată că „sindicatele nu fac politică de partid, însă sindicatele nu sunt indiferente față de politică.” În altă ordine de idei, se cerea epurarea „legionarilor și a cozilor de topor.”²⁵ De altfel, făcând referire la importanța acțiunii sindicatelor, N. Carandino făcea următoarea remarcă în *Dreptatea* din 22 octombrie 1944: „Mijloacele de luptă politice s-au restrâns, în esență la două, presa și strada...Partidele de extremă stângă au, datorită apelului la sindicate, o capacitate superioară în ceea ce privește mobilizarea străzii. Este un avantaj...”²⁶

Pe 21 octombrie 1944, Lucrețiu Pătrășcanu anunța, printr-o declarație pentru *Scânteia*, demisia guvernului.²⁷ La 4 noiembrie 1944, unul din obiectivele imediate ale comuniștilor se realizează, prin formarea unui guvern condus tot de generalul Sănătescu, în care reprezentanții FND vor avea nu mai puțin de șapte membri, și anume: Petru Groza, președintele Frontului Plugarilor, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Lucrețiu Pătrășcanu, comunist, ministru de justiție, Ștefan Voitec, social-democrat, ministrul educației naționale, Gheorghe Gheorghiu Dej, comunist, ministrul telecomunicațiilor, Lothar Rădăceanu, social-democrat, ministrul muncii, și doi subsecretari de stat, respectiv, Romulus Zăroni, reprezentant al Frontului Plugarilor, la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, precum și Teohari Georgescu, comunist, la Ministerul de Interne.²⁸

În toată această perioadă, manifestările FND împotriva guvernului au continuat, deși, teoretic, participau la procesul guvernării. Epurarea elementelor fasciste, legionare, din toate structurile instituționale, constituia motto-ul luptei politice a comuniștilor împotriva adversarilor politici. În completare, „forțele democratice” militau permanent pentru respectarea întocmai a obligațiilor ce decurgeau din aplicarea prevederilor Convenției de Armistițiu, față de Uniunea Sovietică.

La 2 decembrie 1944, al doilea guvern Sănătescu eșuează, acesta depunându-și demisia, iar la 6 decembrie se formează un nou guvern, condus tot de

Până când actualul guvern nu va fi izgonit și nu se va instaura la cârma țării un guvern al Frontului Național Democratic, singurul care poate să salveze țara de la prăpastie” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr.20468, f. 11).

²⁵ *Ibidem*, f.8.

²⁶ Stelian Neagoe, *op. cit.*, p.105.

²⁷ *Ibidem*, p. 104.

²⁸ *Ibidem*, p. 119.

un general, Nicolae Rădescu. În componența guvernului, schimbările au fost minore, raportul de forțe FND-PNL-PNTȚ rămânând neschimbat.²⁹

După consumarea atâtor evenimente în toamna anului 1944, era momentul ca Partidul Comunist din România să facă o analiza a evoluției structurale a partidului în această perioadă. Astfel, la 14 decembrie 1944, are loc ședința activului central de partid cu delegații regionalelor de partid. Se conturează situația partidului în teritoriu, relațiile cu celelalte formațiuni componente ale Frontului Național Democrat, sau mai bine spus modul în care acestea sunt controlate de către comuniști și relația cu Partidul Social Democrat, care nu se afla încă în controlul acestora. La această ședință, cea mai importantă din anul 1944 pentru comuniști, sunt prezentate rapoartele delegațiilor regionalelor de partid, care, în principiu, erau secretarii de partid a regionalelor, asupra stării organizațiilor locale a PCdR imediat după 23 august 1944, parcursul acestor organizații până în acel moment, situația grupărilor satelit (Uniunea Patriotică, Frontul Plugarilor), organizarea sindicală, relația cu membrii PSD. La ședință participă principalii lideri comuniști, Ana Pauker, Vasile Luca, Gheorghiu Dej, Teohari Georgescu, Lucrețiu Pătrășcanu și Emil Bodnăraș.³⁰

Vom observa că numărul membrilor de partid, nu era deloc satisfăcător, nedepășind câteva sute în fiecare regională, doar în București fiind ceva mai mulți membri și anume 3000. Situația numărului mic de membri în teritoriu va fi criticată de către Ana Pauker, care sesizează că un număr mic de membri comuniști se regăsesc „tocmai în acele locuri, unde e de pildă Iașiul, Moldova, Constanța, Galați, unde au schimbat prefectii, se confiscă, se arestează, că tocmai acolo Partidul este cel mai slab, că la Constanța, unde s-au schimbat prefectul, primarul, arestezi pe cine îți place, acolo ai 200 de membri de partid”.³¹ O problemă a constituit-o și numărul foarte mic de membri ai partidului comuniste ce se regăseau imediat după 23 august 1944. Astfel, în raportul său despre regionala de partid Prahova, Gh. Radnev menționa faptul că, în momentul când a ajuns la Ploiești, pe 6 septembrie, a găsit un singur membru de partid, fără să existe vreo organizare.³² Totuși, regionala de partid Prahova (Ploiești), avea, la 6 decembrie 1944, 491 de membri de partid, cu posibilitate ca la 20 decembrie regionala de partid să ajungă la un număr de 2000 de

²⁹ *Ibidem*, pp.125-126.

³⁰ A.N.I.C., fond CC al PCR Cancelarie, dosar 28/1944.

³¹ Pentru a reliefa în mod indubitabil aportul prezenței armatei sovietice, Ana Pauker va afirma în continuare: „dacă, ferească Dumnezeu, la tine la Constanța, la tine la Galați și la tine la Iași ar pleca ultimul ostaș roșu, ce ar deveni organizația de Partid de acolo și ce ar deveni toți prefectii și toți polițiștii? Și atunci, Doamne ferește, să nu vie nu un regiment ci un batalion și e vai de capul nostru”. Apoi concluzionează „Norocul nostru este că armata roșie va mai sta o bună bucată de vreme aici” (*Ibidem*, ff.61-62).

³² *Ibidem*, f.13.

membri. Regionala de partid Prahova cuprindea județele Prahova, Dâmbovița, și Buzău. Pe lângă școala de cadre, nou înființată, existau organizații comuniste la anumite obiective industriale: *Astra, Vega, Concordia, Columbia, CFR, CTFV, Meinl*. Organizarea în sindicate era un punct important pentru partid, astfel în județul Prahova erau „organizați în sindicate cu cotizație la curent” aproximativ 32000 de muncitori. Uniunea Patrioților, organizație satelit a comunistilor, era și ea destul de bine organizată, după cum raportează tovarășul Radnev, având 85 de organizații numai în județul Prahova, și cu un număr de 2000 de membri la nivel de regională, prefectul de Prahova, Dr. Dumitriu, fiind numit din rândurile acestei organizații. Această numire va aduce după sine lipsa de „cadre intelectuale” la UP, respectivul fiind conducătorul regionalei UP. În locul său va fi numit un muncitor, care, printre altele, se va ocupa și cu „schimbarea de primari în comunele urbane”.³³

La Galați situația organizației PCdR nu era nici ea mai bună. Conform celor relatate de către reprezentantul regional de partid Maxim, acesta a găsit o organizație constituită de către „un vechi oportunist” care, probabil, a fost înlăturat, iar sindicatele erau conduse de muncitori legionari, care au fost și ei schimbați. Vor fi sindicalizați până la data raportului peste 5000 de muncitori dintr-un total de 14000. În privința membrilor de partid, organizarea nu era deloc una bună. Existau totuși celule de partid în întreprinderi : celula CFR avea 25 de membri, celula Arsenalului, 8 membri, la Neptun 22 de membri iar la Titan un număr de 24. De menționat că majoritatea patronilor erau refugiați la București. Dacă la Galați era, totuși, o organizație activă, celelalte județe, anume Bârlad, Tecuci și Râmnicu Sărat, aveau organizații „foarte slabe”. În schimb, la organizația de tineret erau nu mai puțin de 600 de membri. Pe lângă prefect și primar, schimbați, după cum am văzut mai înainte, prin voința „poporului”, tovarășul Maxim raportează liderilor de la București că a schimbat și poliția, în Galați. Pentru mediul rural, organizația de sprijin era Frontul Plugarilor, organizație prin care se avea în vedere înlocuirea primarilor, cu elemente agreeate, sau membri ai Frontului Plugarilor. În acest sens, existau 36 de comitete ale Frontului Plugarilor - cel mai probabil doar în județul Covurlui și, ceea ce este mai important, „primari aleși”. Din raportul tovarășului Maxim, se observă o implicare a tuturor organizațiilor Frontului Național Democrat asupra chestiunilor economice ale urbei, ale județului, de ai fi zis ca partidul, direct sau prin organizațiile satelit, deja deține control absolut asupra vieții economice din zonă. Prin urmare, în cadrul Uniunii Patrioților, se organizează comitete cetățenești pentru a lupta împotriva speculei. Totodată, Uniunea Patrioților „este mobilizată pentru ajutorarea primăriei în chestia aprovizionării”. Mai mult, Apărarea Patriotică va organiza comitete de femei pentru a împărți lapte și pâine copiilor. Partidul avea

³³ *Ibidem*, ff. 13-14.

la Galați și un ziar, *Desrobirea*, „un ziar bunișor de provincie” în viziunea delegatului Maxim. Referitor la social democrați, erau patru membri ai acestui partid cu care colaborau în cadrul Frontului Unic Muncitoresc.³⁴

La mai puțin de trei luni de la acest raport, la 2 martie 1945, avem un nou raport privind „activitatea politică și organizatorică din regionala Dunărea de Jos”, întocmit de către instructorul CC, Radnev, care, în decembrie 1944, era secretarul regionalei de partid Prahova, regionala Dunăre de Jos având în componență organizațiile Covurlui, Tecuci, Tutova, Putna, R. Sărat, Bârlad. Situația constatată de către instructorul CC, Radnev nu era una care să corespundă cerințelor partidului, specificându-se că „Munca a fost sectară, neexistând un plan de muncă, cu sarcini bine precizate pentru fiecare membru de partid [...] Există un comitet județean, dar făcea mai mult munca județenei, datorită slabelor legături cu celelalte județe care compun regionala.” De exemplu, organizația județeană Tecuci era „una dintre cele mai slabe organizații, condusă de Nicolau Teodor, „element slab”, înconjurat de „o serie de elemente putrede” care „îl împiedică de a vedea masele organizate în sindicat” iar secretarul organizației din Râmnicu-Sărat, Călugăru Vasile, era înconjurat „de elemente mic burgheze”, „neglijând aproape cu totul elementele din fabrici”. Era necesară, prin urmare, o reorganizare a regionalei de partid, urmând ca în scurt timp, numărul membrilor de partid să crească în mod exponențial.³⁵

Revenind la ședința din 14 decembrie 1944, avem raportul secretarului regional din Dobrogea, Cioroiu care, vizând în primul rând latura administrativă care vorbește de subordonarea „subordonarea autorităților administrative și polițienești” Au fost puși, de către partid, prefecți în ambele județe, Constanța și Tulcea, și primari în ambele reședințe de județ, s-au operat arestări. Cu toate acestea, organizația județeană din Constanța avea doar 150 de membri de partid, comitetul regional fiind format din patru membri, iar cel județean din 11 membri. La Tulcea

³⁴ *Ibidem*, ff.7-10.

³⁵ A.N.I.C., fond CC al PCR Cancelarie, dosar nr.146/1945, ff.1-5. În final avem și concluziile instructorului Radnev: „Cum am ajuns la Galați am convocat activul de partid și, după ședința avută, mi-am dat seama că un comitet regional real și viu nu există. Imediat, împreună cu tov. Babuci Pavel am luat măsuri pentru reorganizarea comitetului județean care de fapt făcea munca regionalei, rămânând ca după ce vom face controlul în toate județele care compun regionala să constituim și comitetul regional. Acest lucru a fost imposibil din cauză că elementele care au fost găsite aproape în toate județele nu corespund pentru această calitate. Pentru început a fost scos tov. Câmpeanu de la jud. Brăila și a fost adus la Galați ca secretar al regionalei. Al doilea membru din regională, ca responsabil la agitație și propagandă, a fost pus tov. Mendelsohn. Iar ca responsabil la resortul feminin Kato Wegh. S-a hotărât ca în timpul cel mai scurt regionala să scoată câțiva tovarăși din Galați și Brăila, pentru a fi trimiși ca instructori ai regionalei în toate județele - până la 23 martie organizația de partid (Dunărea de Jos) trebuie să se ridice la 8000 de membri-Galați, Brăila 2000.” (*Ibidem*, f. 5).

comitetul județean avea 7 membri de partid, iar ca membri nu era o cifră sigură, fiind raportați 400 de membri dar nu toți fiind controlați. Bineînțeles, existau și celule pe sindicate, însumând un număr de 96 membri de partid, la CFR, SNC, DPM, Desrobirea, etc. În județul Constanța existau patru celule de partid în cadrul plășilor, la Mangalia, Ostrov, Medgidia, Constanța. Există și o școală de cadre unde, printre altele, se discuta „despre leninism”, fiind programată o perioadă mai lungă pentru „Istoria Partidului Bolșevic Rus”, deoarece trebuia ca „toți membrii de partid să știe ce înseamnă 7 Noiembrie, învățând istoria Partidului Bolșevic”.³⁶ Totodată, făcându-se referire la organizarea sindicală, pentru Constanța, se identifică un număr de 16 organizații sindicale, cea mai importantă fiind sindicatul de la CFR, cu 700 de membri. Organizația UTC era destul de activă, având peste 2000 de membri.³⁷ Referitor la epurare, tovarășul Cioroiu explica faptul că nu s-a început din cauza lipsei instrucțiunilor. În schimb, fuseseră arestați în jur de o sută de persoane și, după prima triere, au fost eliberate 23. De asemenea, la Constanța fuseseră „aleși primari și delegați ai Frontului Plugarilor”.³⁸

După 23 august 1944, la venirea tovarășului Câmpeanu la Brăila nu erau decât doi membri de partid. La momentul prezentării raportului, comitetul județean al partidului comunist avea la Brăila un număr de 28 de membri și celule de partid în toate fabricile, cu membri de partid. Membri de partid urmau a fi educați prin „referate săptămânale” prin care li se explica „ce este un membru de partid, care sunt îndatoririle lui”.³⁹

Referitor la zona Olteniei, Roșianu, reprezentantul regionalei Oltenia, spunea despre aceasta că este „un centru reacționar, e pepiniera reacționarismului din România”. Ținând cont de asta, s-au organizat comitete județene provizorii, „cu un responsabil din partea Regionalei”. Verificarea tuturor membrilor de partid a determinat ca, la 1 noiembrie 1944, să fie la Craiova, dintre muncitori, 80 de membri de partid. Regionala Olteniei cuprindea județele Dolj, Gorj, Vâlcea și Mehedinți.

O organizație de partid exista și în Ardealul de Nord, regionala fiind reprezentată de tovarășul Jakab. Regiunea era sub administrație sovietică, fiecare oraș având „un comandant sovietic care nu se amestecă deloc în treburile interne”, iar prefectii „dau ordonanțe cu putere de lege”. În regională exista un comitet regional cu cinci membri, trei fiind din Cluj, câte unul din Oradea și Târgu-Mureș, care conducea un număr de 70 de membri de partid, din care 7 erau dintre maghiarii

³⁶ A.N.I.C., fond CC al PCR, Cancelarie, dosar nr. 28/1944, f. 3.

³⁷ *Ibidem*, ff. 4-5.

³⁸ *Ibidem*, f. 5.

³⁹ *Ibidem*, f.11.

de la MADOSZ. Organizarea sindicală era destul de importantă în Cluj, fiind 15-16000 de muncitori în sindicate, adică „aproximativ 95% din muncitorime”.⁴⁰

Chiar dacă numărul membrilor de partid nu era unul spectaculos și reprezentativitatea la nivelul județelor unde nu se afla regionala de partid era destul de modestă, cel puțin în teritoriu, comuniștii vor încerca să dețină funcțiile de conducere în administrație, și anume prefectii care erau reprezentanții guvernului în teritoriu, și primarii, atât din centrele importante cât și din zonele rurale unde acționa, sub îndrumarea directă a partidului, Frontul Plugarilor, cu organizații mai în toate localitățile rurale. De asemenea, organizarea mișcării sindicale, ce avea în conducere elemente agreate de comuniști, angrenarea sindicatelor în lupta împotriva guvernului, participarea la mitinguri pe plan local sau la nivel central vor sprijini planurile comuniste de preluare a puterii. Aceste aspecte îl vor determina pe Gheorghiu Dej să afirme peste câteva luni, la ședința Biroului Politic al PCdR din 23 aprilie 1945: „La al doilea guvern nu aveam o reprezentare destul de puternică. Eram o minoritate însă obraznică, îndrăzneată, cu sprijin de afară, când era destul să lansăm un cuvânt de ordine pentru a strânge în stradă mii de cetățeni”.⁴¹ În cadrul ședinței respective Ana Pauker are un discurs interesant despre situația partidului comunist de la 23 august, când remarcă următoarele: „Dacă partidul nostru ar fi fost puternic cu mult înainte de 23 august, am fi pus capăt războiului și am fi avut un guvern democratic de la început”.⁴²

Ceea ce peste câțiva ani va fi numit deviaționism sau fracționism, reprezenta la sfârșitul anului 1944, politica de organizare a unei formațiuni puternice care trebuia să se impună în cadrul eșichierului politic românesc, indiferent prin ce mijloace.

În această perioadă se deplasează la București un personaj care își va pune amprenta asupra ascensiunii comuniștilor români, în prim planul vieții politice și anume Andrei Ianuarevici Vâșinski, locțiitor al Comisarului Poporului pentru Afaceri Externe, al Uniunii Sovietice, oficial pentru reglementarea plății reparațiilor de război potrivit condițiilor și interpretării Moscovei.⁴³ Cine era Vâșinski? Unul din artizanii marii terori staliniste din URSS, fiind procuror general al Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice în acea perioadă, în care „din 139 de membri și membri supleanți ai Comitetului Central în 1934, 70%, adică 98, aveau să fie arestați și împușcați până în 1938”.⁴⁴ Cu toate acestea, Vâșinski va afirma, la începutul lui

⁴⁰ *Ibidem*, ff.29-31.

⁴¹ A.N.I.C., fond CC al PCR, Cancelarie, dosar nr.30/1945, f. 8.

⁴² *Ibidem*, f.3.

⁴³ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 42.

⁴⁴ Jacques de Launay, *Istoria secretă a Cominternului. 1919-1943*, Ed. Venus, București, 1993, p.69.

decembrie 1944, într-o discuție cu Mihail Ralea, că „Uniunea Sovietică nu intenționează să impună un regim comunist în România și nici nu dorește să încorporeze România în Uniunea Sovietică”, în schimb, „întrucât România a fost ostilă și a constituit o amenințare pentru Uniunea Sovietică”, aceasta „va insista pentru o schimbare în clasele conducătoare, în așa măsură încât să ofere garanția că România a devenit un vecin cu adevărat prieten”.⁴⁵

Sprijinul Partidului Social Democrat pentru Frontul Național Democrat este reafirmat, la 10 ianuarie 1945, într-un comunicat al Comitetului Central al PSD, care menționează că „susține cu fermitate poziția Frontului Unic Muncitoresc și al FND”. Tot atunci, Frontul Plugarilor adresează un apel către țărănime în lupta „pentru sprijinirea FND-ului”⁴⁶

Pe 24 ianuarie 1945 are loc Consiliul Frontului Național Democrat. Luând cuvântul, Gheorghiu Dej, care în urmă cu câteva zile în urmă fusese la Moscova, ridică problema Nordului Transilvaniei, care se afla în acel moment sub administrația Armatei Sovietice : „Că Ardealul de Nord este al României nici nu poate fi pus în discuție. Atunci, deși eliberat, de ce nu se permite nici azi întoarcerea autorităților românești?” Și rezolvarea pare să vină de la sine: „Imediat după constituirea unui guvern de Front Național Democrat, Ardealul de Nord va veni la corpul național, va intra practic în administrația românească și aceasta ar da satisfacție și ardelenilor și întregului popor român”⁴⁷

Cu atât mai mult, problema Transilvaniei de Nord este atinsă într-unul din punctele Programului de Guvernare al Frontului Național Democrat publicat la 29 ianuarie 1945, în ziarul *Scânteia*, unde se făcea mențiunea că Transilvania de Nord ar fi „despărțită astăzi de restul țării din pricina politicii șovine și reacționare a elementelor fasciste din Guvernele care s-au succedat de la 23 august 1944”⁴⁸

⁴⁵ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 43.

⁴⁶ Stelian Neagoe, *op. cit.*, p.159.

⁴⁷ Florin Constantiniu, *P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania (1945-1946)*, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p.77. În memoriul adresat de Comisarul Poporului pentru Afacerile Străine a Republicii Sovietice Federative Ruse A. I. Laurentiev către A.I. Vâșinski se spunea deschis: „Problema transiterii Transilvaniei de Nord trebuie să devină o importantă pârgie de influență asupra guvernului român nu numai la capitolul îndeplinirii obligațiilor economice, prevăzute de Convenția de Armistițiu, dar și cel al politicii sale interne și externe” (*Misiunile lui A.I.Vâșinski în România (Din istoria relațiilor româno-sovietice 1944-1946)* .*Documente secrete*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1997, p.34).

⁴⁸ *Scânteia*, nr. 123 din 29 ianuarie 1945, în Stelian Neagoe, *op.cit.*, p.188.

Demonstrații pentru un guvern FND au fost organizate în țară, iar în București au fost mitinguri la Atelierele CFR „Grivița”, „Malaxa”, „Vulcan”, „Filatura Românească”⁴⁹

Una din marile demonstrații ale Frontului Național Democrat a avut loc la București la 24 februarie 1945. De data aceasta, demonstrații vor recurge la violență, trăgând focuri de armă asupra sediului Ministerului de Interne, forțele de ordine ripostând. Opt dintre manifestanți au fost omorâți și s-au înregistrat, de asemenea, mai mulți răniți. Imediat după eveniment, liderii comuniști vor ține discursuri în Piața Palatului Regal. Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de justiție în acel moment, avea să declare că: „ gloanțele trase împotriva demonstrațiilor FND, dovedesc că în fruntea Guvernului se află un criminal, care nu mai trebuie să stea acolo. În momentul de față, fiecare dintre noi este mobilizat pentru înfăptuirea FND. Noi am plecat să demonstrăm pașnic, dar am fost întâmpinați cu focuri de arme. Suntem provocați [...] Îndemnul nostru: fiecare dintre noi să se considere de astăzi înainte un soldat, pentru ca să înfăptuim prin forța noastră, a maselor populare, adevăratul Guvern al Frontului Național Democrat.”⁵⁰

O notă de răspuns la acest miting, o va da primul ministru Rădescu la radio în seara zilei de 24 februarie: „ Cei fără neam și fără Dumnezeu, așa cum i-a botezat poporul, au pornit să aprindă focul în țară și s-o înece în sânge. O mână de inși conduși de doi venetici, Ana Pauker și unгурul Luca, caută prin teroare să supună neamul. Vor cădea striviți. [...] Sub masca democrației, democrație pe care la fiecare pas o calcă în picioare, aceste fioroase hiene nădăjduiesc să ajungă în stăpânirea țării.[...] Eu și cu armata ne vom face datoria până la capăt.”⁵¹

Dar premierul Rădescu nu va mai avea timp să se răfuiască cu comuniștii Pauker și Luca, veniți de la Moscova în toamnă. Asta pentru că, probabil, sub influența ultimelor evenimente, sosește la București A.I. Vâșinski pe 27 februarie 1945. Specialistul în epurare va da lovitura decisivă asupra firavei democrații românești. Primit de către regele Mihai la Palatul Regal, Vâșinski impune regelui demiterea lui Rădescu în aceeași zi.⁵²

Un nou miting FND are loc la 1 martie 1945, iar seara A.I. Vâșinski se deplasează din nou la palat și îi cere din nou regelui Mihai să-l desemneze pe reprezentantul FND, Petru Groza, ca prim ministru : „Noi vrem un guvern în care să avem încredere. Un guvern în care, dacă Majestatea Voastră are încredere, să avem

⁴⁹ Stelian Neagoe, *op. cit.*, p.189.

⁵⁰ *Scânteia*, nr.153 din 28 februarie 1945, în Stelian Neagoe, *op. cit.*, pp.238-239.

⁵¹ Stelian Neagoe, *op. cit.*, pp.239-240.

⁵² *Ibidem*, pp.256-257.

și noi și dacă noi avem încredere, să aibă și Majestatea Voastră încredere. Cu titlu pur sugestiv eu aș recomanda pe Petru Groza.”⁵³

După o primă respingere a listei Guvernului propusă de Petru Groza și replica lui Vâșinski adresată regelui : „Anularea mandatului Groza va fi considerată de Guvernul Sovietic drept un act ostil”, la 6 martie 1945 este impus pe scena politică românească guvernul condus de Petru Groza. Astfel, în câteva luni, cu sprijinul nemijlocit al Moscovei, Partidul Comunist din România ajungea la guvernare.

Totodată, dacă ținem cont de raportul lui Iosif Rangheț în cadrul ședinței cu activul centra de partid, observăm o creștere a numărului de membri comuniști destul de consistentă în primele luni ale aceluiași an. Astfel, în luna februarie partidul număra nu mai puțin de 15.000 de membri, până la 23 aprilie 42.653 de membri, iar în momentul prezentării raportului, (25-27 aprilie) să ajungă la 52.253, cu o creștere de aproape 10.000 de membri în câteva zile.⁵⁴ O creștere substanțială a numărului membrilor de partid s-a realizat și în București, cu 5.000 la sfârșitul lunii martie și un număr de 13.000 la 23 aprilie 1945.⁵⁵ Problemele organizării partidului erau departe de a fi rezolvate. În regionale nu erau încă constituite sau nu funcționau resorturile organizatorice, controlul cadrelor fiind o chestiune importantă pentru partid.⁵⁶ Politica de recrutare masivă de membri va continua pe tot parcursul anului 1945.

⁵³ *Ibidem*, pp.258-259.

⁵⁴ A.N.I.C., fond CC al PCR Cancelarie dosar nr.32/1945, f.16.

⁵⁵ *Idem*, dosar nr.30/1945, f. 23.

⁵⁶ „Noi nu cunoaștem membrii de partid, nu avem caracteristica lor, capacitatea și tăria lor. Și atunci nu numai că pătrund în partid elemente legionare și altele, dar noi nu avem de unde să cunoaștem oamenii și, de multe ori nu ne putem ocupa și folosi de elementele cele mai bune. Neavând evidența cadrelor, nu am putut lărgi suficient partidul.” (Discursul lui Vasile Luca la Ședința cu activul central de partid din 25-27 aprilie 1945, în A.N.I.C., fond CC al PCR Cancelarie, dosar nr. 32/1945, f.17).